

„E-Quality: Povezivanje kvalitete i socijalne uključenosti u visokom obrazovanju u Hrvatskoj“

Voditelj projekta:
Institut za razvoj obrazovanja
www.iro.hr

Izvještaji o stanju pravednosti i socijalne uključenosti na Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu, Sveučilištu u Rijeci i Sveučilištu u Zadru

Nalazi i preporuke projekta E-Quality

Prijedlog izradio Ninoslav Šćukanec (Institut za razvoj obrazovanja) na temelju nalaza projekta E-Quality te na temelju zaključaka sastanaka projektnog konzorcija

Zagreb, prosinac 2014.

Sadržaj

Predgovor.....	3
Uvod.....	4
Izveštaj o stanju pravednosti i socijalne uključenosti na Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu	5
Uvod u izvještaj za Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu.....	6
Osnovne informacije o visokom učilištu.....	7
Prednosti, nedostaci te preporuke za unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti	9
Prednosti.....	9
Nedostaci	10
Preporuke za unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti	10
Analiza područja s detaljnim preporukama za jačanje pravednosti i socijalne uključenosti	14
Upravljanje visokim učilištem.....	14
Razvoj politika i procedura koje potiču pravednost i socijalnu uključenost	19
Oblikovanje studijskih programa.....	22
Izvođenje studijskih programa	25
Ocjenjivanje i davanje povratnih informacija	27
Uključivanje studenata.....	28
Uključivanje zaposlenika	30
Resursi za učenje, prostor i okolina	31

Predgovor

Izveštaji su izrađeni u okviru **projekta „E-Quality: Povezivanje kvalitete i socijalne uključenosti u visokom obrazovanju u Hrvatskoj“**. Glavni cilj projekta je pridonijeti jačanju pravednosti i socijalne uključenosti na visokim učilištima u Hrvatskoj. Definicija pravednosti za potrebe ovog projekta preuzeta je iz Bolonjskog procesa, točnije ministarskog priopćenja iz Londona iz 2007. godine, i shvaćena je kao proces i cilj prema kojemu socijalni profil studentskog tijela koje ulazi u visoko obrazovanje, u njemu sudjeluje i uspješno ga završava, odgovara heterogenom socijalnom profilu šireg stanovništva. Budući da postoje različiti načini na koje visoka učilišta mogu unapređivati pravednost i socijalnu uključenost, projekt E-Quality proučavao je do koje mjere postupci za osiguravanje kvalitete na visokim učilištima mogu pridonijeti jačanju pravednosti i socijalne uključenosti. Projekt je uzeo u obzir činjenicu da Hrvatska ima razvijen, funkcionalan i kvalitetan sustav za vanjsko osiguravanje kvalitete visokih učilišta za koji je nadležna Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO). Pojedine projektne aktivnosti koristile su javno dostupne dokumente i izvještaje AZVO-a. S druge pak strane, projekt je uzeo u obzir činjenicu da sva visoka učilišta u Hrvatskoj imaju sustave za interno osiguravanje kvalitete koji su bili ili će biti predmet vanjskog vrednovanja AZVO-a. Članovi konzorcija projekta su, između ostalih, i voditelji ureda za osiguravanje kvalitete na partnerskim visokim učilištima.

Prvi **specifični cilj projekta E-Quality** je omogućiti visokim učilištima da samovrednuju i samostalno rade na unapređivanju pravednosti i socijalne uključenosti. U tu svrhu razvili smo smjernice i skale za procjenu razine postignuća visokog učilišta u poštivanju pravednosti i socijalne uključenosti. Drugi specifični cilj projekta je razviti prijedlog oznake kvalitete koja bi se mogla dodjeljivati visokim učilištima koja aktivno rade na jačanju pravednosti i socijalne uključenosti. **Svi izneseni prijedlozi projekta E-Quality su neobavezujući** za visoka učilišta i druge institucije i ne temelje se na propisanoj proceduri zakonom ili nekim drugim propisom. Visoka učilišta mogu samostalno odlučiti u kojem obliku i kojem opsegu žele primijeniti iznesene prijedloge. Treći specifični cilj projekta je izraditi preporuke koje nacionalna agencija koja se brine za osiguravanje kvalitete u visokom obrazovanju, AZVO, može uzeti u obzir ukoliko želi dodatno potaknuti visoka učilišta na jačanje pravednosti i socijalne uključenosti.

Trajanje projekta je 18 mjeseci, u razdoblju od 21.08.2013. do 21.02.2015. Projektom upravlja Institut za razvoj obrazovanja (IRO) iz Zagreba, a partnerske institucije uključene u projekt su: Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Zadru, Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Agencija za znanost i visoko obrazovanje RH te Udruga za razvoj visokoga školstva Universitas iz Rijeke. Međunarodna stručnjakinja na projektu je prof. Liz Thomas (UK). E-Quality projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda kroz program IPA (komponenta: Razvoj ljudskih potencijala u Hrvatskoj 2007.-2013./Integracija skupina u nepovoljnom položaju u redovni obrazovni sustav).

Detaljnije informacije o projektu E-Quality, zajedno sa svim publikacijama izrađenim u okviru projekta, dostupne su na Internetskoj stranici projekta www.ipa-equality.eu ili se mogu dobiti na zahtjev putem E-maila iro@iro.hr.

Uvod

Izvještaji se temelje na prikupljenim podacima i izrađenim analizama u okviru projekta E-Quality. Prvo, preporuke se temelje na **rezultatima istraživanja „Institucijski poticaji i prepreke za uspjeh u studiju: perspektiva studenata/ica“** koje je provedeno od studenog 2013. godine do siječnja 2014. godine na Sveučilištu u Rijeci, Sveučilištu u Zadru te Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu. Provedeno je 8 fokusnih grupa s ukupno 47 studenata koji pripadaju ranjivim skupinama studenata, a u analizi su se koristili i podaci prikupljeni putem istraživanja Eurostudent za Hrvatsku iz 2010. godine.

Drugo, izvještaji se temelje na **podacima koji su prikupljeni kroz intervju s predstavnicima uprava, nastavnika, administrativnog osoblja i studenata na Sveučilištu u Rijeci, Sveučilištu u Zadru te Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu** na kojima je sudjelovalo ukupno 38 sudionika. Intervjui su održani u srpnju 2014. godine i provodili su ih Ninoslav Šćukanec iz Instituta za razvoj obrazovanja te Karin Doolan sa Sveučilišta u Zadru. Ninoslav Šćukanec je potom sastavio zapisnike s intervjuja, koje je nakon toga analiziralo Stručno povjerenstvo projekta E-Quality. Konačni rezultat tih analiza su tri odvojena izvještaja Stručnog povjerenstva s preporukama za unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti na visokim učilištima koji su partneri na projektu E-Quality. Stručno povjerenstvo projekta činili su Vlasta Vizek Vidović i Iva Košutić (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu), Karin Doolan (Sveučilište u Zadru), Mladenka Tkalčić i Lovro Liverić (Sveučilište u Rijeci i članovi Akreditacijskog savjeta Agencije za znanost i visoko obrazovanje), Đurđica Dragojević (Agencija za znanost i visoko obrazovanje), Nina Vranešević Marinić i Ninoslav Šćukanec (Institut za razvoj obrazovanja).

Treće, za potrebe provođenja ovdje spomenutog istraživanja, intervjuja i izrade izvještaja **koristili smo dokumente** koje koristi Agencija za znanost i visoko obrazovanje (AZVO) u proceduri reakreditacije te dokument „*Embedding equality and diversity in the curriculum: Self-evaluation framework*“ koji su pripremile za *The Higher Education Academy* Helen May i Liz Thomas. Svi spomenuti dokumenti prilagođeni su potrebama projekta E-Quality. Također, u konceptualizaciji pojedinih projektnih aktivnosti znatno nam je pomogla knjiga „*Equity and Quality Assurance: A Marriage of Two Minds*“ koju je 2010. godine izdao UNESCO – *International Institute for Educational Planning*.

Važno je naglasiti kako načela, vrijednosti i preporuke za jačanje pravednosti i socijalne uključenosti razvijeni unutar projekta E-Quality nisu propisani zakonom ili nekom drugom regulativom, već se radi o preporukama koje visoka učilišta i nadležna tijela mogu proizvoljno koristiti u svrhu praćenja i podizanja kvalitete rada na području pravednosti i socijalne uključenosti u visokom obrazovanju. U tekstu se koristi termin ranjive skupine studenata ili ranjivi studenti. Većina visokih učilišta među ranjive studente ubraja **studente nižeg socijalnog i ekonomskog statusa te studente s invaliditetom**. Projekt E-Quality je kroz spomenuto istraživanje i intervju prepoznao i slijedeće grupe studenata kao ranjive: **studenti stariji od 25 godina, studenti koji rade uz studij, studenti koji imaju zdravstvene teškoće, studenti roditelji i studenti koji žive izvan mjesta studiranja**.

„E-Quality: Povezivanje kvalitete i socijalne uključenosti u visokom obrazovanju u Hrvatskoj“

Voditelj projekta:
Institut za razvoj obrazovanja
www.iro.hr

Izvještaj o stanju pravednosti i socijalne uključenosti na Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu

Nalazi i preporuke projekta E-Quality

Prijedlog izradio Ninoslav Šćukanec (Institut za razvoj obrazovanja) na temelju nalaza projekta E-Quality te na temelju zaključaka sastanaka projektnog konzorcija

Zagreb, prosinac 2014.

Uvod u izvještaj za Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu

Na Veleučilištu „Marko Marulić“ u Kninu koji je partner na projektu *E-quality: Linking quality and social inclusion in higher education* provedena je projektna aktivnost 2.2. (*Quality Assurance Meetings and Workshops at partner higher education institutions*) čiji je cilj procijeniti do koje mjere partnerske institucije na projektu imaju razvijene institucionalne prakse koje poštuju i razvijaju pravednost i socijalnu uključenost. U tu svrhu na Veleučilištu održani su intervjui 1.7.2014. s predstavnicima uprave, nastavnika, administrativnog osoblja i studenata u kojima je sudjelovalo ukupno 12 sudionika. Struktura intervjua slijedila je strukturu poglavlja Smjernice za jačanje pravednosti i socijalne uključenosti koje je dio projektnog dokumenta pod nazivom „Smjernice za jačanje pravednosti i socijalne uključenosti na visokim učilištima“. Struktura ovog izvještaja slijedi strukturu spomenutog poglavlja.

U tekstu se koristi termin ranjive skupine studenata i ranjivi studenti te u njih ubrajamo studente slabijega socijalno-ekonomskog statusa, studente s invaliditetom, studente starije od 25 godina, studente koji rade uz studij, studente koji imaju zdravstvene teškoće, studente roditelje i studente koji žive izvan mjesta studiranja.

S jedne strane, sadržaj ovog izvještaja oslanja se na rezultate istraživanja „Institucijski poticaji i prepreke za uspjeh u studiju: perspektiva studenata/ica“ koje je provedeno u okviru projekta E-quality. S druge strane, sadržaj je temeljen na izjavama koje su dali prisutni tijekom održavanja intervjua. Na kraju, stručno povjerenstvo je samostalno istraživalo ključne dokumente visokog učilišta i na temelju toga donijelo određene preporuke. Stručno povjerenstvo zahvaljuje svima koji su pomogli u organizaciji intervjua te svima koji su sudjelovali na intervjuima. Stručno povjerenstvo projekta činili su Vlasta Vizek Vidović i Iva Košutić (Institut za društvena istraživanja u Zagrebu), Karin Doolan (Sveučilište u Zadru), Mladenka Tkalčić i Lovro Liverić (Sveučilište u Rijeci i članovi Akreditacijskog savjeta Agencije za znanost i visoko obrazovanje), Đurđica Dragojević (Agencija za znanost i visoko obrazovanje), Nina Vranešević Marinić i Ninoslav Šćukanec (Institut za razvoj obrazovanja).

Osnovne informacije o visokom učilištu

NAZIV VISOKOG UČILIŠTA: Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu

ADRESA: Kralja Petra Krešimira IV 30, 22 300 Knin

BROJ STUDENATA u akademskoj godini 2013./2014.:

- redovni i izvanredni: 474
- redovni: 386
- izvanredni: 88

BROJ NASTAVNIKA u akademskoj godini 2013./2014.:

- redovni (izabrani u znanstveno-nastavno zvanje): 23
- vanjski suradnici: 26

BROJ ZNANSTVENIKA: 5

UKUPNI GODIŠNJI PRORAČUN ZA 2013. (u kunama): 10.581.744,00 kn

- Od toga sredstva doznačena od MZOS-a (u kunama i postotak): 6.919.478,00 kn (65,39%)
- Vlastita sredstva (u kunama i postotak): 985.177,00 kn (9,31%)
- Ostala sredstva (projekti i sl.): 2.677.089,00 kn (25,30%)

ORGANIZACIJSKA STRUKTURA:

Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu započelo je s radom u akademskoj godini 2005./2006. Djelatnost Veleučilišta obavlja se u odjelima. Odjeli su ustrojbene jedinice Veleučilišta koje obavljaju djelatnost pretežito u jednom stručno-znanstvenom polju. Odjeli Veleučilišta su: Trgovinsko poslovanje s poduzetništvom, Prehrambena tehnologija, Poljoprivreda krša i Inovacijsko središte.

Ustrojbene jedinice za obavljanje stručnih, administrativnih i općih poslova su: Ured dekana, Odjel za zajedničke opće, stručne i tehničke poslove (Tajništvo) i Odjel za plansko-analitičke i računovodstvene poslove.

Tijela Veleučilišta su Upravno vijeće, Stručno vijeće i dekan. Veleučilištem upravlja Upravno vijeće. Dekan je čelnik i voditelj Veleučilišta te upravlja radom Veleučilišta. Djelokrug poslova dekana Veleučilišta određen je Zakonom, Uredbom o osnivanju i Statutom Veleučilišta. Dekanu u radu pomažu 3 prodekana i pročelnici odjela.

Prodekani odgovaraju za područje rada za koje su nadležni te obavljaju određene poslove iz djelokruga rada dekana u skladu sa Statutom Veleučilišta, a na temelju ovlaštenja od strane dekana. Pročelnici odjela vode djelatnost odjela, a odgovorni su za izvođenje nastavne, stručne i razvojno znanstvene djelatnosti.

Stručni studiji traju tri godine i njihovim se završetkom stječe 180 ECTS bodova. Studiji su usklađeni sa Bolonjskom deklaracijom, što znači da omogućuju mobilnost studenta Veleučilišta na druga visoka učilišta u zemljama potpisnicama Bolonjske deklaracije i obrnuto. Završetkom stručnih studija studenti mogu nastaviti studij na specijalističkim stručnim studijima prema utvrđenim načinima prijenosa ECTS bodova.

PODACI O SASTAVNICAMA I STUDIJSKIM PROGRAMIMA:

- ukupan broj fakulteta i/ili odjela koji izvode studijske programe:
  - broj fakulteta: 0
  - broj odjela: 3
- ukupan broj studijskih programa:

- na preddiplomskoj razini: 4
- na diplomskoj razini: 1
- na poslijediplomskoj razini: 0

KRATKA POVIJEST RAZVOJA VISOKOG UČILIŠTA:

Veleučilište je osnovano Uredbom o osnivanju Vlade Republike Hrvatske u lipnju 2005. godine, pri čemu su definirane sljedeće djelatnosti Veleučilišta:

- ustrojavanje i izvođenje stručnih studija sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju i Statutu Veleučilišta;
- obavljanje visokostručnog razvojnog i istraživačkog rada te znanstvenog rada, uz uvjete prema posebnim propisima;
- ustrojavanje i izvođenje programa stalnog usavršavanja, cjeloživotnog obrazovanja;
- izdavačka, biblioteka i informatička djelatnost vezana za temeljnu djelatnost.

Temeljna je zadaća Veleučilišta je izobrazba stručnjaka orijentiranih prema praksi s ciljem samostalne primjene stručnih i znanstvenih metoda specifičnih za pojedino područje izobrazbe. Veleučilište je osmišljeno da svojim studijskim programima pokriva čitavu regiju hrvatskog, ali isto tako i bosansko-hercegovačkog krškog područja. Veleučilište "Marko Marulić" u Kninu započelo je s radom u akademskoj godini 2005./2006. Danas, veleučilište aktivno radi na povećanju kvalitete nastave, usavršavanju djelatnika, ali i aktivno surađuje s lokalnom zajednicom. Rezultat suradnje je i započeta izgradnja Studentskog doma zajedno sa Gradom Kninom.

Prednosti, nedostaci te preporuke za unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti

Prednosti

- Uprava, nastavnici i administrativno osoblje su aktivni u promicanju pravednosti i socijalne uključenosti. Poštivanje pravednosti i socijalne uključenosti postalo je dio samorazumljive odgovornosti koju u svom radu primjenjuje veliki broj zaposlenika. Zaposlenici nastoje pronaći individualna rješenja za ranjive studente i njihove probleme.
- Veleučilište dozvoljava upis učenicima strukovnih škola koji nemaju položenu državnu maturu. Prema riječima zaposlenih, 40% studenata je upisano na ovaj način i većina njih uspješno završi studij. Veleučilište svojom upisnom politikom želi proširiti pristup visokom obrazovanju za učenike trogodišnjih strukovnih škola.
- Studijski programi se nastoje prilagoditi prijašnjim razinama znanja studenata (gimnazijski, strukovni programi). Nastavnici su istaknuli kako imaju mnogo izazova u prilagođavanju programa jer Veleučilište upisuje studente koji su završili trogodišnje i četverogodišnje strukovne škole. Istaknuli su kako na početku kolegija obrađuju u skraćenom obliku temeljna gradiva iz srednje škole te kako dodatno kroz konzultacije rade sa studentima koji nemaju dovoljnu razinu prijašnjih znanja.
- Prema riječima nastavnika, Veleučilište omogućuje dostatnu fleksibilnost u organizaciji studijskih programa koja uzima u obzir različitost studenata i njihovih individualnih potreba (npr. fleksibilnost u izvođenju nastave koja uključuje poučavanje i ocjenjivanje na daljinu; različiti oblici suvremene tehnologije uključeni su u izvedbi studijskog programa poput video konferencije; velik naglasak se stavlja na kvalitetnu terensku nastavu i dr.). Studenti iz ranjivih skupina su potvrdili kako im gotovo svi nastavnici izlaze u susret i pomažu u otklanjanju problema (toleriraju se opravdani izostanci iz nastave, nastavnici prilagođavaju način polaganja ispita, pomažu u nabavci literature i sl.).
- Organizacija studijskih programa pruža različite mogućnosti za izgradnju kvalitetnog odnosa između nastavnika i studenata. Nastavnici ističu kako je to teže ostvariti na prvoj godini studija na kojoj ima i do pedesetak studenata po nastavniku, no na kasnijim godinama studija postoji u prosjeku 15-20 studenata po nastavniku pa je lakše izgraditi kvalitetniji odnos između nastavnika i studenata. Studenti su istaknuli kako imaju jako dobru komunikaciju s gotovo svim nastavnicima koji su lako dostupni i koji izlaze u susret opravdanim studentskim zahtjevima. Naveli su kako se zbog toga na Veleučilištu osjeća određena „kućna atmosfera“.
- Terenska nastava odvija se diljem Hrvatske i Veleučilište ulaže znatne resurse u organiziranje terenske nastave i brine da su troškovi obavljanja terenske nastave unutar financijskih mogućnosti studenata. Veleučilište provodi stručne studije za koje je važna praktična primjenjivost stečenih znanja i vještina pa je terenska nastava za njih tim važnija. Veleučilište plaća svim studentima putne troškove terenske nastave i participira u troškovima hrane tijekom pohađanja terenske nastave. Veleučilište je usustavilo provođenje terenske nastave te je osiguralo potrebne financijske i druge resurse koji takav oblik nastave čini dostupnim svim grupama studenata.

Nedostaci

- Veleučilište među općim ciljevima Programskog ugovora s MZOS-om nije izabralo one koji bi se odnosili na određene ranjive skupine studenata kao što su studenti slabijega socijalno-ekonomskog statusa, studenti s invaliditetom, studenti stariji od 25 godina te izvanredni studenti, premda je postojala takva mogućnost. Stručno povjerenstvo je kroz razgovor s dionicima i na temelju provedenog istraživanja, ustanovilo kako se na Veleučilištu među ranjive studente mogu ubrojiti svi ovdje navedeni, ali također i studenti koji rade, studenti koji imaju zdravstvene teškoće, studenti s djecom i studenti koji žive izvan mjesta studiranja. Stručno povjerenstvo nije u ključnim razvojnim dokumentima Veleučilišta pronašlo na jednom mjestu objedinjenu informaciju o potencijalno ranjivim skupinama studenata na Veleučilištu.
- Postojeća institucionalna kultura Veleučilišta potiče individualni pristup rješavanju studentskih problema kada se oni pojave ili kada postanu vidljivi. Ne postoji institucionalni okvir s formalnim procedurama koji bi kontinuirano promicao i osiguravao pravednost i socijalnu uključenost.
- Veleučilište povremeno organizira radionice i seminare za nastavnike putem kojih se obrađuju didaktičko-metodički aspekti rada s obrazovno ranjivim skupinama studenata. Međutim, ne postoji kontinuirano stručno usavršavanje zaposlenih (nastavno i administrativno osoblje) kako bi se izgrađivala njihova ekspertiza i kapacitet za ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u različite aspekte rada Veleučilišta. Ne postoji formalni sustav koji osigurava pristup informacijama, savjetima i poduci kako se oblikuje inkluzivan kurikulum.
- Studenti su istaknuli kako trenutno ne postoji nikakav oblik uključivanja studenata u rad Veleučilišta jer je Studentski zbor kao predstavničko tijelo studenata prestao djelovati početkom 2014. Samim time ne postoje više studentski predstavnici u ključnim tijelima Veleučilišta. Studenti smatraju kako ne sudjeluju u procesu odlučivanja o kurikulumu. No, istaknuli su kako je Studentski zbor dok je postojao imao vrlo uspješnu suradnju s upravom Veleučilišta i studentski predstavnici su bili zastupljeni u svim tijelima važnim za rad Veleučilišta. Studenti smatraju kako je uprava ostala i dalje otvorena za suradnju sa studentima na individualnoj razini te uglavnom nastoji izaći u susret individualnim studentskim potrebama.

Studenti smatraju kako su studenti sami, ali i Uprava Veleučilišta, krivi što se nisu organizirali novi izbori studenata u Studentski zbor u 2014., jer je time značajno narušena kvaliteta rada Veleučilišta (posebno standard kvalitete koji se odnosi na participaciju studenata u radu Veleučilišta). Studenti ističu pasivnost kao opću karakteristiku najvećeg broja studenata. Uglavnom se mire sa zatečenim stanjem, uglavnom nisu buntovni, čak i kad postoje okolnosti koje negativno utječu na njihovo studiranje.

- Studenti smatraju kako se trenutno ne provode studentske ankete (u 2014.) ili se pak ne provode redovito. Prije 2014. godine studentske ankete su se redovito provodile. Studenti ističu kako nisu imali uvid u to kako su se koristile njihove evaluacije za povećanje kvalitete rada Veleučilišta.

Preporuke za unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti

Upravljanje visokim učilištem

- Ukoliko Veleučilište namjerava razvijati i dodatno ojačati politiku pravednosti i socijalne uključenosti, predlaže se eksplicitno definiranje pravednosti i socijalne uključenosti u Strategiji Veleučilišta, posebno u misiji, viziji i ključnim strateškim ciljevima. Time će se unaprijediti upravljački mehanizmi za provedbu i evaluaciju ciljeva Strategije koji se odnose na jačanje pravednosti i socijalne uključenosti.
- Nepostojanje formalnih dokumenata, mehanizama i procedura za jačanje politike pravednosti, kao i formalnih procedura za evaluaciju provedbe pripadajućih ciljeva i aktivnosti, onemogućuje argumentirani uvid u stvarno stanje pravednosti koji bi se temeljio na podacima i analizama. Bez postojanja formalnih institucionalnih praksi, potrebe ranjivih skupina su u opasnosti da neće biti prepoznate te da njihova prava neće biti ostvarena.
- Preporuča se Veleučilištu da razvije standardizirane procedure za prikupljanje podataka putem kojih bi kontinuirano evaluiralo i nadziralo učinkovitost i utjecaj praksi koje doprinose postizanju ciljeva vezanih uz pravednost i socijalnu uključenost. Usmjeravanje budućih aktivnosti trebalo bi se temeljiti na konkretnim podacima i potrebama.

Razvoj politika i procedura koje potiču pravednost i socijalnu uključenost

- Ukoliko bi se Veleučilište odlučilo za donošenje zasebne politike i zasebnog dokumenta za promicanje pravednosti i socijalne uključenosti, svakako bi u njemu trebalo definirati ulogu pravednosti te u njemu objediniti sve mehanizme putem kojih Veleučilište jača ove procese. Ako će jačanje pravednosti biti dugoročna strateška razvojna odrednica Veleučilišta, preporučamo da se naredna generacija Programskog ugovora koristi kao jedan od mehanizama za financiranje aktivnosti koje će biti usmjerene na jačanje pravednosti.
- Osigurati institucionalni okviri mehanizme (ustrojbene jedinice i/ili zadužiti određene zaposlenike) koji će kontinuirano biti na raspolaganju studentima, posebno onima iz ranjivih grupa – navodimo neke od primjera: studentske službe poput Savjetovališta za studente, programi vršnjačke potpore, program nastavnik-mentor, financiranje studentskih projekata usmjerenih na razvoj pravednosti, jačanje uloge Studentskog zbora te studentskih udruga i dr. Veća je vjerojatnost da će se student s problemom obratiti stručnoj službi ili stručnoj osobi, nego sam pokrenuti proceduru realizacije svojih prava. Važno je pokrenuti mehanizme koji će omogućiti rano prepoznavanje problema ranjivih studenata.
- Stručno povjerenstvo je upoznato s ograničenjima koje nameće MZOS po pitanju dostupnih financija za nove studentske službe i nova zapošljavanja pa predlaže da Veleučilište razmotri moguće alternativne izvore njihovog financiranja: projekti financirani putem EU fondova, putem sredstava lokalne samouprave, gospodarskih subjekata i drugih donatora.
- Postojanje Studentske službe iznimno je važno za zadovoljenje potreba ranjivih studenata. Važno bi bilo osigurati pružanje psihološkog, pravnog i karijernog savjetovanja te savjetovanja za osobe s invaliditetom kao sastavni dio usluga koje pruža Studentska služba. Potrebno bi bilo osigurati dugoročni kontinuitet rada i pružanja ovakvih usluga sa strane Studentske službe. Dodatno, važno je osigurati da svi odjeli te svi zaposlenici i studenti budu detaljno upoznati s uslugama koje pruža Studentska služba.

Oblikovanje studijskih programa

- Važno je prava i obveze studenata jasno komunicirati studentima kao organiziranu aktivnost na početku svih studijskih programa. U okviru te aktivnosti važno je studentima objasniti mehanizme putem kojih mogu komunicirati svoje otegotne okolnosti te tražiti moguća rješenja. To će omogućiti da se problemi ranjivih studenata na vrijeme ustanove i na vrijeme rješavaju. Posebno je važno osigurati intenzivnu mentorsku podršku putem mentora-nastavnika na prvoj godini studija. Praćenje studenata prve godine osobito je važno zbog njihove akademske socijalizacije.

Ocjenjivanje i davanje povratnih informacija

- Trebao bi postojati institucionalni nadzor i provjera procedura ocjenjivanja kako bi se osigurala konzistentnost i usporedivost ocjenjivačkih praksi među različitim modulima, studijskim programima i odjelima.

Uključivanje studenata

- Redovito provoditi evaluaciju institucionalnih politika, procedura i praksi koje omogućuju uključivanje studenata u sve ključne aspekte rada Sveučilišta. Na temelju prikupljenih podataka, ustanovljenih potreba i analiza usmjeriti daljnje aktivnosti namijenjene uključivanju studenata. Pomoći studentima da razumiju na koje načine je omogućeno njihovo uključivanje u organizacijske procese te da razumiju kako se koristi njihov dosadašnji doprinos za unapređenje rada Sveučilišta.
- Omogućiti studentima pristup informacijama, izobrazbi i resursima koji će ih potaknuti na uključivanje, samoorganiziranje i učinkovito izvršavanje preuzetih obveza. Pružiti studentima različite poticaje kako bi ih se ohrabrilo na korištenje dostupnih mogućnosti za aktivnim uključivanjem (nagrade, priznanja, besplatan pristup određenim resursima, financiranje studentskih projekata, uključivanje u različite EU-projekte i dr.). Pomoći studentima da razumiju na koje načine je omogućeno njihovo uključivanje u organizacijske procese te da razumiju kako se koristi njihov dosadašnji doprinos za unapređenje rada Sveučilišta.
- Pohvalno što Veleučilište omogućuje i potiče blisku suradnju između studenata i profesora. Predlažemo da se ovaj potencijal iskoristi za pokretanje projekta nastavnik-mentor koji bi onda u formalnom smislu osigurao mentorsku podršku na početnim godinama studija.

Uključivanje zaposlenika

- Preporuka je Stručnog povjerenstva da se definiraju planovi za stručno usavršavanje nastavnika i drugih zaposlenih za pitanja pravednosti i socijalne uključenosti. Nastavnici bi trebali imati kontinuirani pristup informacijama, savjetima i poduci kako bi oblikovali inkluzivan kurikulum. Studijski programi se trebaju kontinuirano evaluirati kako bi se utvrdio i spriječio mogući štetan učinak na određene skupine studenata.
- Veleučilištu se preporuča uvođenje sustava praćenja i evaluiranja individualnih postignuća zaposlenika (nastavnog i administrativnog osoblja) i njihovog učinka na promicanje pravednosti i socijalne uključenosti. Uvođenjem institucionalnih nagrada, priznanja i promaknuća koji prepoznaju doprinos zaposlenika u jačanju pravednosti i socijalne uključenosti, moglo bi se motivirati zaposlenike na veću proaktivnost te time jačati kulturu kvalitete koja prepoznaje važnost pravednosti i socijalne uključenosti.

Resursi za učenje, prostor i okolina

- Važno je osigurati da su lokacije za učenje i nastavu dostupne svim studentima. Zbog toga je važno čim prije omogućiti pristup i kretanje po zgradi Veleučilišta za studente s invaliditetom, neovisno od činjenice što Veleučilište trenutno nema studente s invaliditetom. Ukoliko im se osigura pristup, moguće je da će se studenti s invaliditetom češće upisivati.
- Budući da Veleučilište provodi programe stručnih studija za koje je važna praktična primjenljivost njihovih znanja i vještina na tržištu rada, važno bi bilo da Veleučilište pomogne studentima u osiguravanju kvalitetnih stručnih praksi, primarno unutar matične županije ili šire. Strukturirati studijske programe na način koji će omogućiti provjeru i evaluiranje znanja i vještina koje su studenti stekli tijekom obavljanja prakse.

Analiza područja s detaljnim preporukama za jačanje pravednosti i socijalne uključenosti

Upravljanje visokim učilištem

Ovo poglavlje razmatra kako visoko učilište organizira, upravlja i koordinira aktivnostima vezanim za unapređenje pravednosti (*equity*) i socijalne uključenosti.

- 1.1. Definicija i vizija pravednosti i socijalne uključenosti nije eksplicitno uključena u ključni strateški dokument Veleučilišta, „Strategija razvitka veleučilišta Marko Marulić u Kninu za razdoblje 2013. - 2017.“¹ Predstavnici Veleučilišta istaknuli su kako je jedan od razloga osnivanja Veleučilišta doprinijeti pravednosti i socijalnoj uključenosti u pristupu i uspješnom završetku visokog obrazovanja za najveći broj građana u lokalnoj i regionalnoj zajednici (s posebnim naglaskom na osobe nižeg socijalno-ekonomskog statusa te one koji rade i istovremeno žele studirati). Zbog toga, prema riječima predstavnika Veleučilišta, Veleučilište nije posebno naglašavalo i razrađivalo pravednost i socijalnu uključenost u Strategiji jer smatraju kako se podrazumijeva njihovo poštivanje kroz sve redovne aktivnosti Veleučilišta. Naglasili su kako je Veleučilište mala institucija na kojoj zaposlenici poznaju svakog studenta i u pravilu uvijek nastoje izaći u susret specifičnim potrebama ranjivih skupina studenata.²

Uvidom u Strategiju, može se zaključiti kako vizija Veleučilišta sadrži elemente koji pridonose razvoju pravednosti i socijalne uključenosti: Veleučilište pokretanjem partnerstva s dionicima u zajednici namjerava pokazati „svoju javnu odgovornost i doprinijeti tranziciji u društvo znanja“, planira poticati „razvijanje poduzetničke energije i izražavanje talenta svakog pojedinca (nastavnika, asistenta, referenta i studenta)“ te će „visoka fleksibilnost studija“ ostati jednom od glavnih značajki Veleučilišta. Dodatno, Strategija s pripadajućim strateškim ciljevima i planiranim aktivnostima je velikim dijelom usmjerena na poštivanje i razvoj pravednosti i socijalne uključenosti.

Preporuka:

Ukoliko Veleučilište namjerava razvijati i dodatno ojačati politiku pravednosti i socijalne uključenosti, predlaže se da Veleučilište eksplicitno definira svoje shvaćanje pravednosti i socijalne uključenosti u Strategiji, posebno u misiji, viziji i ključnim strateškim ciljevima. Time će se unaprijediti upravljački mehanizmi za provedbu i evaluaciju ciljeva Strategije koji se odnose na jačanje pravednosti i socijalne uključenosti. Predlaže se da Strategija ima direktne i jednoznačne ciljeve koji se odnose na pravednost.

Nepostojanje formalnih dokumenata, mehanizama i procedura za jačanje politike pravednosti, kao i formalnih procedura za evaluaciju provedbe pripadajućih ciljeva i aktivnosti, onemogućuje argumentirani uvid u stvarno stanje pravednosti koji bi se temeljio na podacima i analizama. Bez postojanja formalnih institucionalnih praksi, potrebe ranjivih skupina su u opasnosti da neće biti prepoznate te da njihova prava neće biti ostvarena. Manje institucije su u prednosti što se mogu više posvetiti individualnim potrebama studenata, no veličina institucija se ne

¹ Izvor: Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu. (2013). Strategija razvitka Veleučilišta „Marko Marulić“ u Kninu za razdoblje 2013. – 2017. Knin: Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu. U daljnjem tekstu koristimo skraćeni naziv ovog dokumenta - Strategija.

² Termin obrazovno ranjivih skupina pojašnjen je u poglavlju 1.5.

smije koristiti kao argument za postojanje ili nepostojanje formalnih mehanizama za zaštitu prava ranjivih skupina studenata.

- 1.2. Misija Veleučilišta navedena u Strategiji eksplicitno ne spominje pravednost i socijalnu uključenost, no naglašava važnost Veleučilišta za razvoj zajednice (želja je „Veleučilišta u Kninu da svojim djelovanjem doprinese ubrzanom i kvalitetnom razvoju grada Knina i okolice, Šibensko-kninske županije i šire“).

Preporuka:

Definirati misiju tako da sadrži i promiče poštivanje pravednosti i socijalne uključenosti.

- 1.3. Pomnijom analizom strateških ciljeva i aktivnosti opisanih u Strategiji jasno je da oni sadrže elemente kojima se naglašava odgovornost Veleučilišta za razvoj zajednice i kojima se promiče politika pravednosti i socijalne uključenosti, usprkos činjenici da se pravednost i socijalna uključenost eksplicitno ne spominju – niže navodimo primjere.

U dijelu Strategije koji govori o nastavnom procesu navodi se strateški cilj: „rad na povećanju postignuća studenata na svim studijskim programima u pogledu uspješnosti studiranja i ishoda učenja“. Ispunjenje ovog cilja planira se putem slijedećih aktivnosti:

- „ocjenjivanje studenata na temelju javnih, adekvatnih i jednoznačnih kriterija i pravila koja se primjenjuju dosljedno, a s njima su upoznati studenti na svim studijskim programima“,
- uspješnost upisa na višu godinu studija planira se „povećati na 60% u razdoblju od 5 godina“,
- planira se povećati broj završenih studenata,
- planira se povećati „uspješnost studenata u kontinuiranom svladavanju gradiva (kolokviji) po pojedinim predmetima“,
- planira se „poboljšanje studentskog standarda“ otvaranjem Studentskog centra sa studentskim domom.

Strategija nadalje navodi niz aktivnosti koje doprinose direktno ili indirektno razvoju pravednosti i socijalne uključenosti na Veleučilištu – navodimo primjere:

- „kontinuirano ocjenjivanje nastavnika putem studentske ankete“,
- „povećanje udjela e-alata u nastavi“,
- povećanje učinkovitosti „uporabe web-stranica Veleučilišta i Moodle- sustava otvorenog koda za upravljanje on-line učenjem“,
- „povećanje knjižničnog fonda stručnim knjigama i časopisima“,
- uvođenje e-knjižnice,
- „poboljšanje opremljenosti informatičke učionice računalima“,
- „intenziviranje komunikacije student-nastavnik kroz uvođenje sustava mentorstva na svim odjelima Veleučilišta“,
- „suradnja sa Studentskim zborom Veleučilišta“,
- komunikacija s vanjskim dionicima,
- upoznavanje javnosti o „postignućima studenata, novim studijskim programima, kvalitativnim i kvantitativnim pokazateljima rada Veleučilišta“,
- komunikacija „sa završenim studentima uključenim u udrugu Alumni“,
- „povezivanje s gospodarskom i lokalnom zajednicom“.

Nadalje, Strategija sadrži niz ciljeva i aktivnosti kojima se planira razvoj internog sustava osiguranja kvalitete, a među njima se navodi kako „javne informacije o radu i rezultatima rada sustava osiguravanja kvalitete trebaju biti dostupne svim dionicima“.

Preporuka:

Strategija ne sadrži na jednom mjestu objedinjenu informaciju o tome što je pravednost, od čega se sastoji i zašto je ona važna za razvoj Veleučilišta. Smatramo kako bi postojanje ovakvog pojašnjenja omogućilo da različiti dionici, studenti, nastavnici, administrativno osoblje, imaju jedinstveno tumačenje politike pravednosti i socijalne uključenosti. Bez toga postoji opasnost da dionici (a) ne znaju što je pravednost i kako je ona definirana u temeljnim nacionalnim (Strategija razvoja obrazovanja, znanosti i tehnologije RH) i međunarodnim dokumentima (ministarska priopćenja vezana uz Bolonjski proces), (b) ne razumiju poveznice i utjecaj između politike pravednosti i ostalih politika Veleučilišta ili (c) imaju različita tumačenja što je pravednosti i čemu ona služi. Sve to kumulativno bi moglo oslabiti efektivnost i efikasnost u ispunjavanju pojedinih ciljeva Strategije koji se odnose na pravednost i socijalnu uključenost.

Predlažemo da Veleučilište razmotri donošenje zasebne politike pravednosti i socijalne uključenosti i zasebnog dokumenta koji bi definirao ulogu pravednosti te objedinio sve mehanizme putem kojih Veleučilište jača ove procese.

- 1.4. Etički kodeks Veleučilišta iz 2008.³ među temeljnim načelima ističe jednakost i pravednost koji su razrađeni u članku 4. Navedeni članak ističe kako se svi članovi veleučilišne zajednice trebaju „ponašati u skladu s načelom jednakosti i pravednosti na način da je isključena svaka diskriminacija, zlostavljanje, uznemiravanje ili iskorištavanje“. Veleučilište je, navodi se, „dužno osigurati uvjete za ostvarenje načela jednakosti i pravednosti“. U istom članku se navodi kako se „svim članovima veleučilišne zajednice treba osigurati jednake uvjete ostvarivanja profesionalnih obveza, iskazivanja intelektualnih sposobnosti i napredovanja“.

Preporuka:

Vrlo je važno što Etički kodeks jasno ističe i definira načelo jednakosti i pravednosti. Načelo pravednosti u visokom obrazovanju podrazumijeva da svatko ima pravo pristupiti i uspješno završiti studij u skladu s osobnim mogućnostima, neovisno o životnim okolnostima ili osobnim karakteristikama koje bi mogle otežati uspjeh na studiju. Predlaže se da Etički kodeks naglasi kako Veleučilište mora osigurati da životne okolnosti ili osobne karakteristike studenta (kao što su npr. nedostatak financijskih sredstava za studij, rad uz studij, zdravstvene teškoće, roditeljske obveze, udaljenost od mjesta studiranja, podrška okoline za studij) ne utječu na pristup, uspješan tijek i završetak studija.

- 1.5. Važno je istaknuti Programski ugovor između Veleučilišta i MZOS-a iz 2013.⁴ koji sadrži ciljeve i aktivnosti koje također pridonose razvoju pravednosti i socijalne uključenosti za period 2012.-2015. Niže navedeni ciljevi u Programskom ugovoru u skladu su sa strateškim ciljevima navedenim u ranije spominjanoj Strategiji.

Među općim ciljevima Veleučilište je navelo⁵:

- „stjecanje kvalifikacija u razdoblju predviđenome studijskim programom“,
- studijski programi će biti „utemeljeni na principu ishoda učenja sa ECTS bodovima procijenjenim na temelju radnog opterećenja studenata potrebnog

³ Izvor: Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu. (2008). Etički kodeks Veleučilišta „Marko Marulić“ u Kninu. Knin: Veleučilište „Marko Marulić“ u Kninu.

⁴ Puni naziv ovog dokumenta glasi „Ugovor o punoj subvenciji participacije redovitih studenata u troškovima studija u akademskim godinama 2012./2013., 2013./2014., i 2014./2015.“

⁵ Ibidem

za stjecanje predviđenih ishoda učenja“ te u skladu s „potrebama osobnog razvoja te društvenog i gospodarskog razvoja Hrvatske“.

Među posebnim ciljeva Veleučilišta nalaze se:

- „povećanje kvalitete nastave“.

Preporuka:

Veleučilište među općim ciljevima nije izabralo one koji bi se odnosili na određene ranjive skupine studenata kao što su studenti slabijega socijalno-ekonomskog statusa, studenti s invaliditetom, studenti stariji od 25 godina te izvanredni studenti, premda je postojala takva mogućnost. Stručno povjerenstvo je kroz razgovor s dionicima i na temelju provedenog istraživanja⁶, ustanovilo kako se na Veleučilištu među ranjive studente mogu ubrojiti svi ovdje navedeni, ali također i studenti koji rade, studenti koji imaju zdravstvene teškoće, studenti s djecom i studenti koji žive izvan mjesta studiranja. Stručno povjerenstvo nije u ključnim razvojnim dokumentima Veleučilišta pronašlo na jednom mjestu objedinjenu informaciju o potencijalno ranjivim skupinama studenata na Veleučilištu.

Ukoliko bi se Veleučilište odlučilo za donošenje zasebne politike i zasebnog dokumenta za promicanje pravednosti i socijalne uključenosti, svakako bi u njemu trebalo navesti ovdje spomenute ranjive skupine studenata. Ako će jačanje pravednosti biti dugoročna strateška razvojna odrednica Veleučilišta, preporučamo da se naredna generacija Programskog ugovora koristi kao jedan od mehanizama za financiranje aktivnosti koje će biti usmjerene na jačanje pravednosti.

- 1.6. Kroz razgovor s predstavnicima Uprave, nastavnika, administrativnog osoblja i studenata, Stručno povjerenstvo je zaključilo kako Uprava Veleučilišta uglavnom poštuje principe pravednosti i socijalne uključenosti, premda ne postoji formalna politika te formalni mehanizmi i procedure koji bi sustavno pridonosili jačanju pravednosti i socijalne uključenosti. U ovom izvješću donosimo niz primjera koji pokazuju kako Veleučilište nastoji ojačati inkluzivnost na institucionalnoj razini.

Preporuka:

Vidi prethodnu preporuku.

- 1.7. Postojeća institucionalna kultura Veleučilišta potiče individualni pristup rješavanju studentskih problema čija je prednost u tome što omogućuje oblikovanje rješenja koja odgovaraju specifičnim potrebama pojedinih studenata. Ne postoji institucionalni okvir koji bi kontinuirano promicao pravednost i socijalnu uključenost – **ne postoji primjerice studentsko savjetovalište koje** bi pružalo psihološku i pravnu pomoć te koje bi davalo informacije i savjete za razvoj karijera.

Preporuka:

Osigurati institucionalni okvir (ustrojbene jedinice i/ili zadužiti određene zaposlenike) koji će kontinuirano biti na raspolaganju studentima, posebno onima iz ranjivih grupa. Veća je vjerojatnost da će se student s problemom obratiti stručnoj službi ili stručnoj osobi, nego sam pokrenuti proceduru realizacije svojih prava.

---

⁶ U sklopu projekta E-quality provedeno je istraživanje pod nazivom „Institucijski poticaji i prepreke za uspjeh u studiju: perspektiva studenata/ica“ koje će biti objavljeno u završnoj publikaciji projekta kao i na projektnoj Internetskoj stranici <http://www.ipa-equality.eu/>.

- 1.8. Veleučilište ulaže ljudske, financijske i materijalne resurse kojima se odgovara na potrebe studenata iz ranjivih skupina, no oni nisu objedinjeni u jednu politiku koja sustavno brine o ugradnji i razvoju pravednosti i socijalne uključenosti unutar cijele institucije i svih njenih studijskih programa. Zaposlenici smatraju kako su resursi koji su dostupni na Veleučilištu dostatni za rješavanje problema ranjivih grupa studenata.

Preporuka:

Predlažemo da Sveučilište razmotri donošenje zasebne politike pravednosti i socijalne uključenosti i zasebnog dokumenta koji bi definirao ulogu pravednosti te objedinio sve mehanizme putem kojih Veleučilište jača ove procese.

- 1.9. Postoje primjeri uspješne suradnje između odjela tj. između nastavnika i Studentske službe u rješavanju studentskih molbi koje se zaprimaju formalnim (pismenim) i neformalnim (usmenim) putem, što doprinosi širenju kulture koja ima razumijevanje za specifične probleme studenata iz ranjivih skupina.

Preporuka:

Pohvalno je što je poštivanje nekih principa pravednosti i socijalne uključenosti postalo dio samorazumljive odgovornosti u radu velikog broja zaposlenika. Pohvalno je što zaposlenici nastoje pronaći individualna rješenja za studente koji se suočavaju s problemima. Kako bi poštivanje pravednosti bilo uključeno u sve funkcije Veleučilišta i kako bi se tretiralo kao kontinuiran proces unapređenja kvalitete, potrebno je osigurati i formalne mehanizme putem kojih će se kontinuirano unapređivati i evaluirati prava ranjivih studenata.

- 1.10. Zaposlenici su izjavili kako ne postoje nastavnici s relevantnom ekspertizom (u području pravednosti i socijalne uključenosti) kojima je dana strateška odgovornost i koje uprava angažira kod ugradnje pravednosti i socijalne uključenosti u rad visokog učilišta.

Preporuka:

Preporuča se da politika upravljanja ljudskim resursima (nastavno i administrativno osoblje) i studijskim programima jača institucionalnu i osobnu odgovornost za ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u kurikulum.

Predlaže se uvođenje kolegija i programa stručnog usavršavanja svih zaposlenih o politici pravednosti i socijalne uključenosti u visokom obrazovanju.

- 1.11. Postoje studentske ankete putem kojih se, prema riječima zaposlenika, redovito evaluira nastavni proces. Zaposlenici smatraju kako se rezultati evaluacija sustavno koriste za unapređenje nastave. Studenti pak smatraju da su rezultati studentske ankete neobvezujući za nastavnike pa stoga i ne dovode do konkretnih poboljšanja. Premda su se ranijih godina redovito provodile studentske ankete, ove godine studenti nisu dobili nikakvu obavijest o provođenju ankete. Molimo vidjeti točku 4.6. i 6.3. za detaljnije informacije o studentskim anketama.

Stručno povjerenstvo nije ustanovilo postojanje dodatnih standardiziranih procedura za prikupljanje i analizu kvantitativnih i kvalitativnih podataka kojima bi se nadzirao utjecaj praksi koje se odnose na promicanje pravednosti i socijalne uključenosti. Zaposlenici kao glavnu prepreku u prikupljanju podataka ističu strah od stigmatizacije kod studenata, što je dodatno pojačano općim međusobnim nepovjerenjem koje postoji među građanima u zajednici u kojoj djeluje Veleučilište.

Preporuka:

Preporuča se Veleučilištu da razvije standardizirane procedure za prikupljanje podataka putem kojih bi kontinuirano evaluiralo i nadziralo učinkovitost i utjecaj praksi koje doprinose postizanju ciljeva vezanih uz pravednost i socijalnu uključenost. Preporuča se da se spomenute procedure povežu s evaluacijom ispunjavanja ciljeva navedenih u Strategiji i Programskom ugovoru. Postojanje aktivnosti koje unapređuju pravednost bez osiguranih evaluacijskih mehanizma neće osigurati konzistentnost u ispunjavanju definiranih strateških i programskih ciljeva.

Uprava Veleučilišta bi trebala učinkovitije koristiti rezultate studentskih anketa razvojem mehanizama kojima bi jasno i transparentno ukazali studentima i zaposlenicima na koji način se nalazi u anketi koriste za unapređenje kvalitete Veleučilišta u različitim aspektima njegovog rada. Time će se jačati povjerenje i proaktivnost studenata i nastavnika u daljnjem razvoju studentskih anketa.

Razvoj politika i procedura koje potiču pravednost i socijalnu uključenost

Ovo poglavlje razmatra politike i procedure koje omogućuju i potiču ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti na visokom učilištu.

- 2.1. Predstavnici Uprave i stručnih službi izjavili su kako relevantni pravilnici ugrađuju pravednost i socijalnu uključenost u rad visokog učilišta ukoliko zakonski propisi to nalažu. Ne postoji zasebna politika koja bi regulirala sustavnu ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u sve aspekte rada Veleučilišta.

Preporuka:

Ukoliko bi strateška odluka Veleučilišta bila da sustavno i dugoročno jača politiku pravednosti i socijalne uključenosti, predlaže se izrada plana u kojem bi se jasno definiralo koje će ključne dokumente i pravilnike Veleučilište revidirati, te u kojem vremenskom periodu, kako bi u njih ugradilo elemente koji osiguravaju poštivanje pravednosti i socijalne uključenosti. Predlaže se konzultirati izvješće o nalazima istraživanja provedenog u sklopu projekta E-quality pod nazivom „Institucijski poticaji i prepreke za uspjeh u studiju: perspektiva studenata/ica“. Spomenuto izvješće sadrži poglavlje „4.6. Prijedlozi za institucijsko poticanje uspjeha u studiju“ koje nudi konkretne prijedloge na koji način bi Veleučilište moglo poticati razvoj pravednosti i socijalne uključenosti.

- 2.2. Veleučilište povremeno organizira radionice i seminare za nastavnike putem kojih se obrađuju didaktičko-metodički aspekti rada s obrazovno ranjivim skupinama studenata. Ne postoji kontinuirano stručno usavršavanje kako bi se izgrađivala ekspertiza i kapacitet zaposlenih (nastavno i administrativno osoblje) za ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u rad Veleučilišta. Zaposlenici su istaknuli kako vrlo često sami uče iz vlastite prakse o ovom području. Kada se suoče s problemom pojedinih ranjivih studenata, najčešće se informiraju putem literature i Interneta kako pristupiti rješavanju problema ranjivih skupina studenata. Premda nije usustavljena razmjena primjera dobre prakse i istraživanja o pravednosti i socijalnoj uključenosti unutar Veleučilišta te između Veleučilišta i srodnih institucija, nastavnici traže informacije od drugih nastavnika unutar svojih odjela i pomažu si međusobno kada se suoče s problemima kod pojedinih ranjivih studenata.

Preporuka:

Predlaže se uvođenje programa stručnog usavršavanja svih zaposlenih o pravednosti i socijalnoj uključenosti u visokom obrazovanju. Potrebno je usustaviti

razmjenu primjera dobre prakse i istraživanja o pravednosti i socijalnoj uključenosti među zaposlenima.

- 2.3. Zaposlenici Veleučilišta su istaknuli kako studenti iz ranjivih skupina prilikom upisa i kasnije tijekom studija uglavnom ne žele komunicirati svoje probleme zaposlenicima Veleučilišta ili drugim studentima. Zbog toga Veleučilište nema primjerice ni jednog službeno evidentiranog studenta s invaliditetom - studenti se ne žele tako klasificirati pa time ujedno ne koriste sva prava koja im zakon omogućuje i koja bi imali kad bi formalno regulirali svoj deprivilegirani položaj. Time studenti, smatraju zaposleni, sami sebe diskriminiraju u ispunjavanju svojih vlastitih prava.

Nastavnici često sami primijete problem kod studenata s vidljivim teškoćama. Studenti iz ranjivih skupina koji se odluče komunicirati problem nastavniku, vrlo često to učine tek na završnom ispitu, što je kasno jer je to kraj nastavnog procesa. Zaposlenici su istaknuli niz pozitivnih primjera iz prakse koji pokazuju razumijevanje uprave, nastavnika i administrativnog osoblja za probleme studenata iz ranjivih skupina te njihovu uspješnost u pronalaženju zadovoljavajućih rješenja, i za studente, i za Veleučilište. Naveli su kako se službeno ne bilježi rad s ranjivim skupinama studenata. Istaknut je primjer studenta s disleksijom kojem je odobreno polaganje samo usmenog ispita, premda je obvezno polaganje, i usmenog, i pismenog ispita.

Preporuka:

Važno je prava i obveze studenata (posebno prava ranjivih studenata) jasno komunicirati studentima kao organiziranu aktivnost na početku svih studijskih programa. U okviru te aktivnosti važno je studentima objasniti mehanizme putem kojih mogu komunicirati svoje otegotne okolnosti te tražiti moguća rješenja. To će omogućiti da se problemi ranjivih studenata na vrijeme ustanove i na vrijeme rješavaju. Posebno je važno osigurati intenzivnu mentorsku podršku putem mentora-nastavnika na prvoj godini studija. Praćenje studenata prve godine osobito je važno zbog njihove akademske socijalizacije. Na višim godinama neće više biti potrebno osigurati tako intenzivnu mentorsku podršku, već može postojati jedan ili dva mentora-nastavnika za cijelu studijsku godinu.

- 2.4. Stručno povjerenstvo je zaključilo kako Veleučilište provodi politiku otvorenih vrata koja studentima omogućuje direktno obraćanje članovima Uprave (dekan i prodekani), nastavnicima i članovima Stručnog vijeća s molbom za rješavanje problema koji moguće negativno utječu na njihov studij. Njeguje se individualni pristup rješavanju studentskih problema i to kada studenti komuniciraju problem ili ga zaposlenici uoče kod studenata. Individualni pristup prilagođen potrebama svakog pojedinačnog studenta je moguć jer se radi o maloj instituciji po broju studenata. Izbjegava se pokretanje formalnih procedura ukoliko je problem moguće dogovorno riješiti s nastavnicima i drugim zaposlenicima Veleučilišta. Uprava ne potiče osnivanje stalnih studentskih službi za rješavanje problema studenata iz ranjivih skupina jer smatraju kako je Veleučilište mala institucija po broju studenata. Teško je osigurati potrebna financijska sredstva za pokretanje novih studentskih službi.

Preporuka:

Pohvalno je što zaposlenici nastoje pronaći individualna rješenja za studente koji se suočavaju s problemima. Kako bi poštivanje pravednosti bilo uključeno u sve funkcije Veleučilišta i kako bi se tretiralo kao kontinuiran proces unapređenja kvalitete, potrebno je osigurati i formalne mehanizme putem kojih će se kontinuirano unapređivati i evaluirati prava ranjivih studenata. Stoga predlažemo

da se osigura institucionalni okvir (ustrojbene jedinice i/ili zadužiti određene zaposlenike) koji će kontinuirano biti na raspolaganju studentima, posebno onima iz ranjivih grupa. Veća je vjerojatnost da će se student s problemom obratiti stručnoj službi ili stručnoj osobi, nego sam pokrenuti proceduru realizacije svojih prava. Stručno povjerenstvo je upoznato s ograničenjima koje nameće MZOS po pitanju dostupnih financija za nove studentske službe i nova zapošljavanja pa predlaže da Veleučilište razmotri moguće alternativne izvore financiranja (projekti financirani putem EU fondova, putem sredstava lokalne samouprave, gospodarskih subjekata i drugih donatora).

- 2.5. U Hrvatskoj je položena državna matura prevladavajući uvjet za upis na visoka učilišta. Sadržaj državne mature je prilagođen nastavnom programu učenika četverogodišnjih strukovnih škola i gimnazija. Sukladno zakonu, učenici trogodišnjih strukovnih škola mogu pristupiti državnoj maturi samo ukoliko polože dodatne razlikovne ispite. Zbog navedenoga, učenici trogodišnjih strukovnih škola su u nepovoljnijem položaju u odnosu na učenike gimnazija i četverogodišnjih strukovnih škola ukoliko se odluče na upis na visoka učilišta.

Veleučilište dozvoljava upis učenicima iz strukovnih škola koji nemaju položenu državnu maturu. Prema riječima zaposlenih, postoji 40% studenata koji su upisani na ovaj način i koji uglavnom uspješno završavaju studij. Veleučilište svojom upisnom politikom želi proširiti pristup visokom obrazovanju za učenike trogodišnjih strukovnih škola.

Preporuka:

Pohvalno je što Veleučilište otvara i širi pristup ranjivoj grupi učenika trogodišnjih strukovnih škola, posebno onima koji ne pristupaju ispitima državne mature. Pohvalno je također što velika većina tako upisanih studenata uspješno završava studij na temelju čega bi se moglo zaključiti kako postojeća politika otvorenih vrata i individualnog rada zaposlenih s ovom ranjivom skupinom studenata daje pozitivne rezultate.

- 2.6. Zaposlenici su istaknuli neke od mjera koje postoje na Veleučilištu za poticanje uspješnog tijeka studiranja za ranjive skupine studenata: Veleučilište je pokrenulo program studenti-mentori putem kojeg studenti viših godina studija pomažu onima na nižim godinama u privikavanju na studentski život te u svladavanju nastavnog gradiva. Omogućeno je obročno plaćanje školarine studentima lošijeg socijalno-ekonomskog stanja, što su studenti istaknuli kao važnu pomoć. Nastava za izvanredne studente se održava popodne, kako bi se izašlo u susret onima koji rade.

Preporuka:

Ova su dobri primjeri iz prakse koji doprinose jačanju pravednosti i socijalne uključenosti. Kao što je ranije spomenuto, preporuča se objedinjavanje ovih brojnih i vrijednih aktivnosti i mjera za jačanje pravednosti u jednu politiku razvoja pravednosti i socijalne uključenosti, kako bi se osigurala veća uspješnost u postizanju željenih rezultata.

- 2.7. Studentska služba je organizacijska jedinica Veleučilišta namijenjena radu sa studentima u širokom spektru njihovih potreba, od administrativnih do različitih oblika savjetovanja. Zbog toga su aktivnosti Studentske službe korisne i za studente iz ranjivih skupina. Kako je riječ o maloj instituciji po broju studenata, moguć je individualni rad sa studentima u Studentskoj službi i pronalaženje pojedinačnih rješenja za svakog studenta. Zaposlenici ove službe prosljeđuju također formalne molbe studenata do odgovarajućih zaposlenika ili nadležnih

tijela, no također neformalno povezuju studente i nastavnike u procesu pronalazjenja odgovora na probleme studenata. Članovi uprave su također uključeni u razne oblike savjetovanja studenata, što je pak na drugim većim visokim učilištima u domeni hijerarhijski nižih organizacijskih jedinica.

Preporuka:

Postojanje Studentske službe iznimno je važno za zadovoljavanje potreba ranjivih studenata. Zbog toga bi bilo važno osigurati pružanje psihološkog, pravnog i karijernog savjetovanja te savjetovanja za osobe s invaliditetom kao sastavni dio usluga koje pruža Studentska služba. Potrebno bi bilo osigurati dugoročni kontinuitet rada i pružanja usluga Studentske službe. Dodatno, važno je osigurati da svi odjeli te svi zaposlenici i studenti budu detaljno upoznati s uslugama koje pruža Studentska služba.

Oblikovanje studijskih programa

Ovo poglavlje je usredotočeno na oblikovanje studijskih programa te uključuje planiranje, ocjenjivanje, evaluaciju i reviziju studijskih programa.

- 3.1. Nastavnici Veleučilišta posvećeni su i aktivni u promicanju pravednosti i socijalne uključenosti, usprkos tome što ne postoje formalni mehanizmi koji bi to od njih zahtijevali. Nastavnici su istaknuli kako nastoje biti fleksibilni i kako nastoje izaći u susret svakom studentu koji ih pravovremeno i argumentirano obavijesti o svojim problemima. Istaknuli su kako su otvoreni i dostupni za bilo koji oblik komunikacije sa studentima (osobno, mobitel, e-mail). Naglašavaju kako je studentima koji imaju problem često lakše pristupiti nastavniku nego Tajništvu Veleučilišta. Nastavnici pristupaju svakom studentu individualno te rješenja donose, ili samostalno, ili, ovisno o vrsti problema, u suradnji s Upravom Veleučilišta. Istaknuli su kako je studentima neugodno pokrenuti formalne procedure za rješavanje njihovih problema jer se onda osjećaju manje vrijednima. Skloniji su neformalnoj komunikaciji s nastavnicima s kojima rješavaju konkretne probleme vezane uz proces nastave i učenja. Pojedini nastavnici su istaknuli dilemu između djelovanja prema savjesti koja ih potiče na pomoć studentima iz ranjivih skupina i potrebu da se jednako tretira sve studente.

Preporuka:

Ovdje je važno istaknuti kako ranjive skupine studenata nemaju jednake osobne i životne okolnosti s ostalim studentima. Zadatak politike pravednosti i socijalne uključenosti je omogućiti tim deprivilegiranim skupinama drukčiji tretman u odnosu na ostale kako bi se njihove mogućnosti izjednačile s mogućnostima ostalih studenata. Znači, svi studenti se ne mogu jednako tretirati jer su njihove osobne karakteristike i životne okolnosti drukčije.

Također, važno je prava i obveze studenata jasno komunicirati studentima kao organiziranu aktivnost na početku svih studijskih programa. U okviru te aktivnosti važno je studentima objasniti mehanizme putem kojih mogu komunicirati svoje otegotne okolnosti te tražiti moguća rješenja. To će omogućiti da se problemi ranjivih studenata na vrijeme ustanove i na vrijeme rješavaju. Posebno je važno osigurati intenzivnu mentorsku podršku putem mentora-nastavnika na prvoj godini studija. Praćenje studenata prve godine osobito je važno zbog njihove akademske socijalizacije. Nastavnici mogu također češće provjeravati znanje i češće zadavati domaće zadaće na početku studijske godine jer će to pripomoći u ranom uočavanju problema.

- 3.2. Nastavnici smatraju kako je Uprava posvećena promicanju pravednosti i socijalne uključenosti. Po njima uprava je ponekad i prefleksibilna u uvažavanju i odobravanju zahtijeva studenata, jer postoje studenti koji zlorabe svoj deprivilegirani status. Nastavnici su naveli kako uprava, ali i sami nastavnici, vode računa o poštivanju svih zakonskih i drugih obvezujućih propisa koji se odnose na poštivanje pravednosti i socijalnu uključenosti. Uprava ne uvodi dodatne formalne mehanizme koji bi kontinuirano vodili računa o poštivanju pravednosti i socijalne uključenosti jer studenti imaju strah i nelagodu službeno evidentirati svoje otežavajuće osobne karakteristike ili otežavajuće životne okolnosti. Zato prevladava individualni pristup u rješavanju studentskih problema, što je moguće s obzirom da se radi o manjem Veleučilištu po broju studenata.

Preporuka:

Navedene aktivnosti pokazuju kako su, i uprava, i nastavnici, aktivni u promicanju pravednosti i socijalne uključenosti. Važno je osigurati mehanizme praćenja i evaluacije svih aktivnosti koje su dio planova/programa/strategije za razvoj pravednosti i socijalne uključenosti kako bi se mogao utvrditi doprinos pojedinih aktivnosti postizanju zadanih ciljeva, na temelju konkretnih podataka i primjera. To će također omogućiti da se odlučivanje i usmjeravanje budućih aktivnosti temelji na prikupljenim podacima i ustanovljenim potrebama.

- 3.3. Ugradnja pravednosti i socijalne uključenosti u kurikulum je u razvojnoj fazi. Premda ne postoje formalne politike i procedure, vidljiv je napor uprave, nastavnika i administrativnog osoblja u rješavanju problema studenata iz ranjivih skupina. Problem je što se promjene uvode tek nakon što se uoči problem, umjesto da se oblikuju institucionalne politike i pravila koja će kontinuirano unapređivati pravednost i socijalnu uključenost.

Preporuka:

Potrebno je osigurati sustavnu edukaciju svih nastavnika o potrebama ranjivih studenata. Važno je kontinuirano poticati uključenost svih dionika u oblikovanje i evaluiranje kurikuluma te omogućiti svim dionicima jednak doprinos u svim fazama razvoja kurikuluma.

- 3.4. Studijski programi prilagođeni su, koliko je to moguće, prijašnjim razinama znanja studenata (gimnazijski, strukovni programi). Nastavnici su istaknuli kako imaju puno izazova u prilagođavanju programa jer Veleučilište upisuje studente koji su završili trogodišnje i četverogodišnje strukovne škole. Istaknuli su kako na početku kolegija obrađuju u skraćenom obliku temeljna gradiva iz srednje škole te kako dodatno kroz konzultacije rade sa studentima koji nemaju dovoljnu razinu prijašnjih znanja (često studente upućuju i na dodatnu literaturu putem koje mogu brže svladati potrebno gradivo).

Preporuka:

Navedeno ukazuje da izvedba studijskog programa uključuje različite pristupe učenju i poučavanju koji uzimaju u obzir različitost studenata te koji grade uspješan radni odnos između nastavnika i studenata. Ovo predstavlja dobar primjer iz prakse koji pokazuje da je Veleučilište spremno prilagoditi studijske programe prijašnjim razinama znanja studenata. Važno je sustavno potaknuti sve odjele da svoje studijske programe prilagode prijašnjim razinama znanja studenata.

- 3.5. Nastavnici su jednoglasno istaknuli kako studijski programi uključuju različite oblike ocjenjivanja i davanja povratnih informacija (pismeni ispiti, usmeni ispiti i dr.).

Preporuka:

Preporučamo Veleučilištu da vodi o računa o ujednačenosti procesa ocjenjivanja među odjelima i sastavnicama, o transparentnosti tih procesa, o jasnim kriterijima za formiranje konačne ocjene i u tome do koje su mjere studenti o tome unaprijed obaviješteni.

- 3.6. Studentima s invaliditetom omogućeno je prilagođeno polaganje ispita. Budući da zgrada Veleučilišta nema osiguran pristup studentima s invaliditetom (posebno ne na više katove), nastavnici su istaknuli kako se prilagođavaju potrebama ovih studenata. Ukoliko se na određeni studij upišu studenti s invaliditetom, nastavnici nastoje nastavu i ispite održavati u prizemlju zgrade.

Preporuka:

Važno je omogućiti neometan pristup zgradi i prostorijama Veleučilišta za studente s invaliditetom. Također, važno je izvođenje nastave prilagoditi potrebama studenata s invaliditetom, kao i način polaganja ispita i ocjenjivanje za tu ranjivu skupinu.

- 3.7. Prema riječima nastavnika Veleučilište omogućuje dostatnu fleksibilnost u organizaciji studijskih programa koja uzima u obzir različitost studenata i njihovih individualnih potreba (npr. fleksibilnost u izvođenju nastave koja uključuje poučavanje i ocjenjivanje na daljinu; različiti oblici suvremene tehnologije uključeni su u izvedbi studijskog programa poput video konferencije; velik naglasak se stavlja na kvalitetnu terensku nastavu i dr.). Studenti iz ranjivih skupina su potvrdili kako im gotovo svi nastavnici izlaze u susret i pomažu u otklanjanju problema (toleriraju se opravdani izostanci iz nastave, nastavnici prilagođavaju način polaganja ispita, pomažu u nabavci literature i sl.).

Preporuka:

Stvoriti sustav ili mreže putem kojih bi se informirali zaposleni i studenti te isticali dobri primjeri iz prakse koji doprinose jačanju pravednosti i socijalne uključenosti – primjeri fleksibilnosti u organizaciji studijskih programa važna su poluga jačanja pravednosti. Važno je također uklopiti razmjenu tih primjera dobre prakse unutar Veleučilišta u širi okvir rada na politici pravednosti kako bi svi dionici razumjeli ulogu tih procesa u sklopu širih nastojanja Veleučilišta u jačanju inkluzivnosti.

- 3.8. Postoji načelna mogućnost uključivanja studenata u oblikovanje kurikulumu, no nastavnici su istaknuli kako studenti većinom nisu proaktivni u tom smislu i ne iznose prijedloge takve vrste. Istaknuli su kako, posebno na nižim godinama studija, skoro polovica studenata ispadne iz sustava zbog neispunjavanja minimalnih studijskih obveza. Jedan od razloga tome je, navode, i činjenica da znatan broj studenata upisuje studij primarno kako bi koristio različita socijalna prava koja omogućuje studentski status, a ne želja za studiranjem. U takvom okruženju izazov^{ne} je uključiti studente u oblikovanje kurikulumu.

Preporuka:

Pohvalno je što su omogućeni različiti mehanizmi uključivanja studenata, no vrlo je važno omogućiti studentima sudjelovanje i u fazi izrade kurikulumu kako bi se osiguralo da on odgovara potrebama različitih grupa studenata.

Omogućiti studentima pristup informacijama, izobrazbi i resursima koji će ih potaknuti na uključivanje, samoorganiziranje i efektivno izvršavanje preuzetih obveza. Pružiti studentima različite poticaje kako bi ih se ohrabrio na korištenje dostupnih mogućnosti za aktivnim uključivanjem (nagrade, priznanja, besplatan

pristup određenim resursima, financiranje studentskih projekata, uključivanje u različite EU-projekte i dr.). Pomoći studentima da razumiju na koje načine je omogućeno njihovo uključivanje u organizacijske procese te da razumiju kako se koristi njihov dosadašnji doprinos za unapređenje rada Sveučilišta.

- 3.9. Stručno povjerenstvo nije ustanovilo postojanje kontinuiranih evaluacija studijskih programa kako bi se utvrdio i spriječio mogući štetan učinak na određene skupine studenata.

Preporuka:

Preporuča se Veleučilištu da razvije standardizirane procedure za prikupljanje podataka putem kojih bi kontinuirano evaluiralo i nadziralo učinkovitost i utjecaj praksi koje doprinose postizanju ciljeva vezanih uz pravednost i socijalnu uključenost. Preporuča se da se spomenute procedure povežu s evaluacijom ispunjavanja ciljeva navedenih u Strategiji i Programskom ugovoru. Postojanje aktivnosti koje unapređuju pravednost bez osiguranih evaluacijskih mehanizma neće osigurati konzistentnost u ispunjavanju definiranih strateških i programskih ciljeva.

- 3.10. Kao što je navedeno pod 2.2., Veleučilište povremeno organizira radionice i seminare za nastavnike putem kojih se obrađuju didaktičko-metodički aspekti rada s obrazovno ranjivim skupinama studenata. Međutim, ne postoji kontinuirano stručno usavršavanje kako bi se izgrađivala ekspertiza i kapacitet zaposlenih (nastavno i administrativno osoblje) za ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u rad Veleučilišta. Ne postoji formalni program koji osigurava pristup informacijama, savjetima i poduci kako bi se oblikovao inkluzivan kurikulum.

Preporuka:

Preporučamo da programi stručnog usavršavanja zaposlenih kvalitetno informiraju sve zaposlene o politici pravednosti koju provodi Veleučilište. Nastavnici bi trebali imati kontinuirani pristup informacijama, savjetima i poduci kako bi oblikovali inkluzivan kurikulum.

Izvođenje studijskih programa

Ovo poglavlje je usredotočeno na to kako se izvodi studijski program kako bi se osigurala pravednost i uključenost svih studenata u procesu učenja.

- 4.1. Voditelj Studentske službe, u sklopu svečanog otvaranja prvog dana studija, svim novim studentima predstavi Pravilnik o studiranju koji sadrži popis studentskih prava i obveza. Dodatno, Veleučilište je pripremlilo prezentaciju o pravima i obvezama studenata koja se prosjeđuje svim nastavnicima kako bi na početku svojih kolegija upoznali studente s njihovim pravima i obvezama.

Nastavnici su istaknuli kako je uobičajeno da je prvi sat svakog kolegija uvodni sat koji jasno opisuje „pravila igre“. Osim uvodnog sata, naglasili su, studentima se omogućuje uvid u njihova prava i obveze na internetskoj stranici Veleučilišta gdje se nalazi Pravilnik o studiranju, popis literature, popisi mogućih pitanja na ispitima i dr. Nastavnici su dostupni za pitanja na predavanjima, konzultacijama, putem „sandučića“ koji se nalazi ispred ureda nastavnika te putem telefona i e-maila.

Preporuka:

Pohvalno je što Veleučilište ima razrađene procedure putem kojih se prava i obveze studenata komuniciraju kao organizirana aktivnost na početku studija.

Posebno je važno osigurati intenzivnu mentorsku podršku putem mentora-nastavnika na prvoj godini studija. Praćenje studenata prve godine osobito je važno zbog njihove akademske socijalizacije.

- 4.2. Organizacija studijskih programa pruža različite mogućnosti za izgradnju kvalitetnog odnosa između nastavnika i studenata. Nastavnici ističu kako je to teže ostvariti na prvoj godini studija na kojoj ima i do pedesetak studenata po nastavniku, no na kasnijim godinama studija postoji u prosjeku 15-20 studenata po nastavniku pa je lakše izgraditi kvalitetniji odnos između nastavnika i studenata. Studenti su istaknuli kako imaju jako dobru komunikaciju s gotovo svim nastavnicima koji su lako dostupni i koji izlaze u susret opravdanim studentskim potrebama. Naveli su kako se zbog toga na Veleučilištu osjeća određena „kućna atmosfera“.

Preporuka:

Vidjeti prethodnu preporuku.

- 4.3. Mišljenje je nastavnika da Veleučilište potiče i omogućava suradnju između studenata te da je to omogućeno kroz proces poučavanja unutar odjela. Unutar različitih kolegija potiče se timski rad, oblikuju se zajednički istraživački zadaci, timski se izvode vježbe u laboratorijima kao i vježbe tijekom terenske nastave putem kojih studenti uče kako surađivati. Također, uvedena je shema demonstrature putem koje stariji studenti pomažu u procesu nastave i učenja mlađim studentima.

Preporuka:

Pohvalno je što organizacija studijskih programa pruža niz mogućnosti za izgradnju kvalitetnog odnosa između nastavnika i studenata, ali i između studenata međusobno.

- 4.4. Nastavnici smatraju kako su materijali za učenje pravovremeno dostupni u različitim oblicima. Vidi točku 8.4. za dodatne informacije.

Preporuka:

Ispunjenje ovog kriterija treba povezati s ispunjenjem kriterija koji se odnose na dostupnost resursa za učenje (opremljenost knjižnica) te na prilagođenost/razvijenost informacijsko-tehnoloških sustava namijenjenih studentima i zaposlenima (kriteriji navedeni pod standardom „8. Resursi za učenje, prostor i okolina“).

- 4.5. Nastavnici smatraju kako studenti visokog učilišta nisu posebno posvećeni i aktivni u promicanju pravednosti i socijalne isključenosti jer oni međusobno ne znaju, ili saznaju kasno, za svoje probleme. Smatraju kako kod studenata postoji strah od stigmatizacije i sram koji ih sprečava na otvoreno iznošenje vlastitih problema i potreba, i to ne samo spram nastavnika, nego i spram drugih studenata.

Nastavnici su naveli kako postoje velike razlike između generacija te da je u nekim generacijama primjetan egoizam i nedostatak timskog duha, dok postoje generacije s većom razinom solidarnosti za probleme studenata iz ranjivih skupina. Nastavnici nastoje vlastitim primjerom kroz pomoć studentima s različitim poteškoćama, posebno u praktičnom dijelu nastave, osnažiti duh solidarnosti i međusobne potpore.

Preporuka:

Osigurati i razvijati institucionalne mehanizme i prakse koji će omogućiti rano prepoznavanje problema ranjivih studenata te putem kojih će se moći problemi uspješno riješiti – navodimo neke od primjera: studentske službe poput Savjetovaništa za studente, programi vršnjačke potpore, program nastavnik-mentor, financiranje studentskih projekata usmjerenih na razvoj pravednosti, jačanje uloge Studentskog zbora te studentskih udruga i dr.

- 4.6. Na pitanje postoji li nadzor i provjera procedura ocjenjivanja koja osigurava konzistentnost i usporedivost ocjenjivačkih praksi među različitim modulima, studijskim programima i odjelima, nastavnici su odgovorili kako postoji studentska anketa koja se provodi svake godine i koja ukazuje na moguće probleme s ocjenjivanjem. Ukoliko se pojavi problem s ocjenjivanjem kod nekih profesora, ističu nastavnici, veleučilišni Centar za osiguranje kvalitete se obraća nastavnicima s kojima dogovorno pronalazi rješenja za uočene probleme.

Studenti pak naglašavaju kako su se ranije redovito provodile studentske ankete, no da se prestalo s tom praksom u 2014. Studenti međutim nisu bili obaviješteni o rezultatima tih anketa. Zbog toga su studenti nepovjerljivi spram učinka studentskih anketa, boje se mogućeg negativnog utjecaja na njih same pa vrlo često ne ispunjavaju ankete.

Preporuka:

Omogućiti studentima uvid u to kako se koriste njihove evaluacije za povećanje kvalitete rada Veleučilišta. Uprava bi mogla istaknuti kao primjer dobre prakse one odjele koji su uspješni u provođenju studentskih evaluacija i nagraditi ih.

Ocjenjivanje i davanje povratnih informacija

Ovo poglavlje obuhvaća način na koji se oblikuje, provodi i upravlja ocjenjivanjem i davanjem povratnih informacija kako bi se omogućilo da svi studenti pokažu svoj potencijal.

- 5.1. Studenti su istaknuli kako su procesi ocjenjivanja uglavnom jasni i transparentni te da je uglavnom jasno definiran način formiranja konačne ocjene i o tome su svi studenti unaprijed obaviješteni. No, istaknuli su da u manjem broju slučajeva postoji i odstupanje od ovog pravila.

Preporuka:

Trebao bi postojati institucionalni nadzor i provjera procedura ocjenjivanja kako bi se osigurala konzistentnost i usporedivost ocjenjivačkih praksi među različitim modulima, studijskim programima i odjelima.

- 5.2. Studenti smatraju kao su kriteriji za ocjenjivanje uglavnom pravedni i nediskriminatorni.

Preporuka:

Nastavnici bi trebali imati kontinuirani pristup informacijama, savjetima i poduci kako bi oblikovali inkluzivan kurikulum. To bi trebalo osigurati da i ocjenjivanje i davanje povratnih informacija pomažu svim grupama studenata da izgrade, pokažu i osvijeste svoj potencijal.

- 5.3. Studenti ističu da se kontinuirano koriste različiti načini ocjenjivanja i davanja povratnih informacija kako bi se studentima omogućilo da dobiju više od jednog pokazatelja putem kojeg se dokazuje kako su ostvarili planirane ishode učenja.

Preporuka:

Vidi prethodnu preporuku.

- 5.4. Studenti su naveli kako uvijek postoji mogućnost razgovora s nastavnicima o dobivenoj ocjeni, posebno kroz konzultacije. Naglasili su kako su nastavnici maksimalno fleksibilni i uvažavaju posebne potrebe koje imaju studenti iz ranjivih skupine.

Preporuka:

Bilo bi važno da i određeni pravilnici reguliraju mogućnost da studenti razgovaraju s nastavnicima o dobivenoj ocjeni. Nastavnici bi također trebali obrazložiti svoje ocjene te navesti preporuke kako student može ostvariti bolji rezultat tj. ispraviti uočene nedostatke.

Uključivanje studenata

Ovo poglavlje je usmjereno na suradnju visokog učilišta sa studentima u upravljanju procesom učenja i nastave te u oblikovanju i izvođenju studijskih programa. Posebnu pažnju treba dati jednakim prilikama za sve studente, posebno onima za koje je ustanovljeno da pripadaju ranjivim skupinama.

- 6.1. Studenti su istaknuli kako trenutno ne postoji nikakav oblik uključivanja studenata u rad Veleučilišta jer je Studentski zbor kao predstavničko tijelo studenata prestao djelovati početkom 2014. Samim time ne postoje više studentski predstavnici u ključnim tijelima Veleučilišta. Studenti smatraju kako ne sudjeluju u procesu odlučivanja o kurikulumu. No, istaknuli su kako je Studentski zbor dok je postojao imao vrlo uspješnu suradnju s upravom Veleučilišta i studentski predstavnici su bili zastupljeni u svim tijelima važnima za rad Veleučilišta. Studenti smatraju kako je uprava ostala i dalje otvorena za suradnju sa studentima na individualnoj razini te uglavnom nastoji izaći u susret individualnim studentskim potrebama.

Studenti smatraju kako su, i studenti sami, ali i Uprava Veleučilišta, krivi što se nisu organizirali novi izbori studenata u Studentski zbor u 2014., jer je time značajno narušena kvaliteta rada Veleučilišta (posebno standard kvalitete koji se odnosi na participaciju studenata u radu Veleučilišta). Studenti ističu pasivnost kao opću karakteristiku najvećeg broja studenata. Uglavnom se mire sa zatečenim stanjem, uglavnom nisu buntovni, čak i kad postoje okolnosti koje negativno utječu na njihovo studiranje.

Preporuka:

Redovito provoditi evaluaciju institucionalnih politika, procedura i praksi koje omogućuju uključivanje studenata u sve ključne aspekte rada Sveučilišta. Na temelju prikupljenih podataka, ustanovljenih potreba i analiza usmjeriti daljnje aktivnosti namijenjene uključivanju studenata. Omogućiti studentima pristup informacijama, izobrazbi i resursima koji će ih potaknuti na uključivanje, samoorganiziranje i efektivno izvršavanje preuzetih obveza. Pružiti studentima različite poticaje kako bi ih se ohrabrilo na korištenje dostupnih mogućnosti za aktivnim uključivanjem (nagrade, priznanja, besplatan pristup određenim resursima, financiranje studentskih projekata, uključivanje u različite EU-projekte i dr.). Pomoći studentima da razumiju na koje načine je omogućeno njihovo uključivanje u organizacijske procese te da razumiju kako se koristi njihov dosadašnji doprinos za unapređenje rada Sveučilišta.

- 6.2. Studenti su istaknuli kako redovito među studentima postoje oni koji se mogu ubrojiti među obrazovno ranjive, a posebno su istaknuli one sa zdravstvenim teškoćama. Njihov je dojam kako nastavnici redovito izlaze u susret potrebama studenata iz ranjivih skupina, no nisu primijetili da postoji bilo kakva sustavna institucionalna politika koja bi im omogućavala ispunjavanje njihovih posebnih potreba. Naglasili su kao veliki nedostatak Veleučilišta nepostojanje prilaza ili rampe za studente s invaliditetom.

Preporuka:

Nepostojanje formalnih dokumenata, mehanizama i procedura za jačanje politike pravednosti, kao i formalnih procedura za evaluaciju provedbe pripadajućih ciljeva i aktivnosti, onemogućuje argumentirani uvid u stvarno stanje pravednosti koji bi se temeljio na podacima i analizama. Bez postojanja formalnih institucionalnih praksi, potrebe ranjivih skupina su u opasnosti da neće biti prepoznate te da njihova prava neće biti ostvarena. Predlažemo da Veleučilište razmotri donošenje zasebne politike pravednosti i socijalne uključenosti i zasebnog dokumenta koji bi definirao ulogu pravednosti te objedinio sve mehanizme putem kojih Veleučilište jača ove procese.

Omogućiti čim prije pristup Veleučilištu za studente s invaliditetom.

- 6.3. Studenti smatraju kako se trenutno ne provode studentske ankete (u 2014.) ili se pak ne provode redovito. Prije 2014. godine studentske ankete su se redovito provodile. Studenti ističu kako nisu imali uvid u to kako su se koristile njihove evaluacije za povećanje kvalitete rada visokog učilišta.

Preporuka:

Jedan od strateških ciljeva Strategije stavlja naglasak na aktivnosti „kontinuiranog ocjenjivanja nastavnika putem studentske ankete“. Budući da postoji nepodudarnost između cilja vezanog uz studentsku anketu navedenog u Strategiji i problema u praksi s provođenjem studentskih anketa u 2014., preporučamo Veleučilištu da usustavi pravila i aktivnosti vezane uz provođenje studentskih anketa i o tome obavijesti sve studente i nastavnike.

- 6.4. Potiče se suradnja između vršnjaka/kolega u procesu učenja i poučavanja. Kao što je ranije opisano pod 4.3. nastavnici potiču studente na timski rad kroz proces poučavanja (zajednički seminarski radovi, zajednički istraživački zadaci, timske vježbe u laboratorijima i dr.). Studenti naglašavaju kako i sami studenti kontinuirano razmjenjuju informacije usmeno i e-mailom o nastavnom procesu, obvezama, razmjenjuju literaturu i sl. Studenti su istaknuli konzultacije koje izvode studenti studentima kao dobar primjer iz prakse za međusobno potpomaganje u svladavanju nastavnih obveza. Istaknuli su kako im je žao da se ta aktivnost nije nastavila nakon što je prestao djelovati Studentski zbor, koji je do tada organizirao ovu aktivnost.

Studenti su također spomenuli da postoje vrlo različite dobne skupine studenata (od onih mlađih koji nastavljaju studij odmah nakon završetka srednje škole do starijih studenata koji većinom rade i imaju svoju obitelj) – to također uzrokuje manju interakciju među pojedinim dobnim skupinama studentima pa se time smanjuje mogućnost međusobne pomoći.

Preporuka:

Preporuča se da stručne službe prikupe više podataka o projektima poput student-mentor i njihovog utjecaja na unapređenje pravednosti i socijalne uključenosti. Na temelju podataka i pripadajućih analiza, Veleučilište bi moglo

donijeti utemeljene odluke o potpori ili nastavku sličnih projekata kako bi se kontinuirano poticala suradnja među studentima.

- 6.5. Studenti su više puta naglasili kao veliku prednost pristupačnost nastavnika (svim komunikacijskim sredstvima), njihovu spremnost da za individualne probleme pronađu individualna rješenja, otvorenost i raspoloživost za konzultacije i mentorski rad. Smatraju kako je razlog tomu i veličina institucije koja ima relativno mali broj studenata.

Preporuka:

Pohvalno je što Veleučilište omogućuje i potiče blisku suradnju između studenata i profesora. Predlažemo da se ovaj potencijal iskoristi za pokretanje projekta nastavnik-mentor koji bi onda u formalnom smislu osigurao mentorsku podršku na početnim godinama studija što je posebno važno zbog akademske socijalizacije studenata. Na višim godinama se može smanjivati intenzitet mentorske podrške.

Uključivanje zaposlenika

Ovo poglavlje razmatra kako visoko učilište omogućuje i ohrabruje zaposlenike svih sastavnica, studentskih službi i drugih na ugradnju pravednosti i socijalne uključenosti u rad visokog učilišta.

- 7.1. Ne postoji sustavan pristup koji bi osigurao da nastavnici ugrađuju pravednost i socijalnu uključenost u planiranje, oblikovanje te izvođenje studijskih programa. No, uočljivo je kako je većina nastavnika osjetljiva na probleme studenata iz ranjivih skupina ukoliko se problemi pojave te da gotovo uvijek izlaze u susret potrebama tih studenata kroz prilagodbe u izvođenju studijskih programa. Ukoliko sami ne mogu pronaći rješenje, konzultiraju se s ostalim nastavnicima, administrativnim osobljem ili upravom.

Preporuka:

Preporuka je Stručnog povjerenstva da se definiraju planovi za stručno usavršavanje nastavnika i drugih zaposlenih za pitanja pravednosti i socijalne uključenosti. Nastavnici bi trebali imati kontinuirani pristup informacijama, savjetima i poduci kako bi oblikovali inkluzivan kurikulum. Valja razmisliti o obvezatnosti pohađanja programa stručnog usavršavanja za sve zaposlenike. Studijski programi se trebaju kontinuirano evaluirati kako bi se utvrdio i spriječio mogući štetan učinak na određene skupine studenata.

- 7.2. Ne postoji institucionalna politika putem koje bi zaposlenici (nastavno i administrativno osoblje) sa specifičnom ekspertizom u području pravednosti i socijalne uključenosti promovirali, poticali i savjetovali druge zaposlenike o ugrađivanju pravednosti i socijalne uključenosti u rad visokog učilišta. Ne prate se i ne evaluiraju individualna postignuća zaposlenika (nastavno i administrativno osoblje) i njihov učinak na promicanje pravednosti i socijalne uključenosti na visokom učilištu.

Na pitanje postoje li institucionalne nagrade, priznanja i napredovanja koji prepoznaju doprinos zaposlenika (nastavno i administrativno osoblje) u jačanju pravednosti i socijalne uključenosti na visokom učilištu, nastavnici su odgovorili kako postoje samo one kojima se potiče izvrsnost nastavnika i razvoj znanstvene djelatnosti. Kao primjere su naveli nagradu „Srebrno pero“ putem koje se potiče objavljivanje znanstvenih radova. Istaknuli su kako Veleučilište potiče i upisivanje i završavanje doktorata zaposlenih.

Preporuka:

Veleučilištu se preporuča uvođenje sustava praćenja i evaluiranja individualnih postignuća zaposlenika (nastavnog i administrativnog osoblja) i njihovog učinka na promicanje pravednosti i socijalne uključenosti. Uvođenjem institucionalnih nagrada, priznanja i promaknuća koji prepoznaju doprinose zaposlenika (nastavno i administrativno osoblje) u jačanju pravednosti i socijalne uključenosti, moglo bi se motivirati zaposlenike na veću proaktivnost te time jačati kulturu kvalitete koja prepoznaje važnost pravednosti i socijalne uključenosti.

Sustavno pratiti individualna postignuća zaposlenika i njihov učinak na pravednost i socijalnu uključenost u kurikulumu. Pokrenuti formalne mehanizme putem kojih će zaposlenici sa specifičnom ekspertizom u području pravednosti i socijalne uključenosti promovirati, poticati i savjetovati druge o ovim temama.

Resursi za učenje, prostor i okolina

Ovo poglavlje razmatra resurse i prostor za učenje te fizičku okolinu u kojoj se odvija učenje kako bi se osiguralo da poštuju pravednost i socijalnu uključenost.

- 8.1. Raspored/satnica je dovoljno fleksibilna i uzima u obzir studentske obveze i odgovornosti. Veleučilište ima veliki broj vanjskih suradnika te nastoji uskladiti njihovu satnicu sa satnicom stalno zaposlenih te sa studentima. Na pojedinim studijskim programima organizira se intenzivna nastava u nekoliko blokova ('turnusa'; u trajanju od primjerice tjedan dana) tijekom akademske godine. Izvanredni se studiji održavaju uglavnom poslijepodne jer je većina tih studenata zaposlena. Ako nekim nastavnicima nedostaje sati za ispunjenje nastavnog plana na kraju semestra i ako žele povećati prolaznost na svojim kolegijima, postoje primjeri održavanje nastave vikendom, koja je izborna za studente.

Preporuka:

Pohvalno je što Sveučilište nastoji raspored/satnicu učiniti dovoljno fleksibilnom i što uzima u obzir mnogostruke studentske obveze. Budući da za izvanredne studente vrijede ista pravila i obveze kao i za redovne studente, važno je da Veleučilište ponovno ispita pravne i druge mehanizme putem kojih bi moglo pokrenuti studijske programe prilagođene potrebama stvarnih izvanrednih studenata (produljiti period studiranja i ispunjavanja studijskih obveza u odnosu na redovne studente i dr.).

- 8.2. Nastavnici uglavnom opravdavaju nedolazak na nastavu za studente koje imaju otežavajuće okolnosti kroz individualne dogovore sa studentima (trudne studentice, studenti roditelji, studenti sa zdravstvenim poteškoćama, studenti koji rade i dr.).

Preporuka:

Vidjeti prethodnu preporuku.

- 8.3. U podrumu zgrade Veleučilišta nalazi se Narodna knjižnica s kojom Veleučilište ima ugovor i koju mogu koristiti svi studenti bez naplate članarine. Veleučilište nastoji osigurati da knjižnica raspolaže literaturom koja je potrebna za nastavu i za polaganje ispita. U slučaju da knjižnica ne raspolaže potrebnom literaturom, studenti mogu naručiti knjigu i knjižnica će kroz sustav međuknjižnične suradnje posuditi knjigu od neke druge narodne knjižnice u Hrvatskoj. U sklopu novog Studentskog doma planira se novi veći prostor za Narodnu knjižnicu koja će

vjerojatno raspolagati i s više naslova. Studenti su pak izrazili nezadovoljstvo opremljenošću knjižnice jer smatraju da ima premalo dostupne obvezne literature. Dodatni resurs za učenje koji su istaknuli zaposlenici je info-kabinet s pristupom Internetu koji je dostupan svim studentima tijekom radnog vremena Veleučilišta.

Preporuka:

Omogućiti da knjižnica raspoláže obveznom literaturom te osigurati da ima dovoljan broj primjeraka obvezne literature.

- 8.4. Putem Moodle e-learning sustava nastavnici osiguravaju dostupnost Power Point prezentacija, popise literature, e-udžbenike, skripte, informacije o praktikumima, nastavne planove, primjerke ispita i sl. za sve studente. Navedeni sustav odgovara stalnim tehnološkim promjenama, zahtjevima programa i kolegija, studentskim pravima i nastavnim metodama. Osim usmenih konzultacija, nastavnici su dostupni e-mailom i mobitelom. Veleučilište koristi i video-konferencijsku vezu za organiziranje različitih skupova.

Zaposleni su naglasili kako Veleučilište sustavno brine o opremljenosti cjelokupnog Veleučilišta suvremenom tehnologijom. Naglasili su jako dobru opremljenost laboratorija suvremenom opremom. Uprava i nastavnici sudjeluju u različitim projektima EU putem kojih financiraju nabavu opreme.

Preporuka:

Nastaviti s nastojanjima da se osigura što je moguće više resursa za učenje u elektronskom formatu. Pohvalno je što Veleučilište sustavno vodi računa da informacijsko-tehnološki sustavi budu potpuno dostupni i da odgovaraju stalnim tehnološkim promjenama, zahtjevima programa i kolegija, studentskim pravima i nastavnim metodama.

- 8.5. Studentski dom je u izgradnji i trebao bi biti otvoren sljedeće akademske godine. Zbog toga studenti koji imaju prebivalište izvan Knina, iznajmljuju stanove u Kninu ili putuju. Studentska prehrana je subvencionirana i dostupna u obližnjem restoranu s kojim Veleučilište ima ugovor.

Svi pozitivni zakonski propisi koji osiguravaju prostornu dostupnost za osobe s invaliditetom se primjenjuju prilikom izgradnje novog studentskog doma. Na žalost, osnovna zgrada Veleučilišta u kojoj se izvodi nastava nema osiguranu dostupnost za osobe s invaliditetom. Uprava naglašava kako postoje planovi da se osigura pokretna rampa za osobe s invaliditetom u toj zgradi. Ukoliko bi se pojavila potreba pristupa toj zgradi za pojedine studente prije no što se instalira pokretna rampa, predstavnici Uprave naglašavaju kako bi se zasigurno pronašlo adekvatno rješenje (smatraju kako trenutno takva potreba ne postoji među studentima).

Preporuka:

Važno je osigurati da su lokacije za učenje i nastavu dostupne svim studentima. Zbog toga je važno čim prije omogućiti pristup i kretanje po zgradi Veleučilišta za studente s invaliditetom, neovisno od činjenice što Veleučilište trenutno nema studente s invaliditetom.

- 8.6. Koristi se metoda poučavanja na daljinu unutar nekih kolegija, no ne postoje cijeli studijski programi ili kolegiji koji bi se izvodili na daljinu. Ovaj aspekt poučavanja je važan za studente koji imaju problem u redovnom pohađanju nastave (studenti putnici, studenti koji rade i dr.).

Preporuka:

Razmisliti o uvođenju cjelokupnog (ili dijela) studijskog programa na daljinu.

- 8.7. Veleučilište ima veći broj potpisanih ugovora o suradnji s obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG), gradskim i županijskim tijelima za obavljanje stručne prakse za studente Veleučilišta. Studenti su, međutim, naglasili kako nisu zadovoljni s dostupnošću kvalitetnih stručnih praksi. Navode kako uglavnom nemaju mogućnost steći praktična znanja i vještine na stručnoj praksi, jer poslodavci nemaju za njih vremena, nemaju pravog mentora na praksi te se sve uglavnom svodi na ispunjavanje forme (izdavanja potpisa i pečata za pohađanu stručnu praksu) bez pravog sadržaja. Studenti bi htjeli vidjeti veću predanost Veleučilišta u iznalaženju kvalitetnih stručnih praksi putem kojih bi oni kao studenti stručnih studija doista dobili priliku i steći stručna znanja.

Preporuka:

Budući da Veleučilište provodi programe stručnih studija za koje je važna praktična primjenljivost znanja i vještina na tržištu rada, važno bi bilo da Veleučilište pomogne studentima u osiguravanju kvalitetnih stručnih praksi, primarno unutar matične županije ili šire. Strukturirati studijske programe na način koji će omogućiti provjeru i evaluiranje stečenih znanja i vještina tijekom obavljanja prakse. Preporučamo da se studente potiče na korištenje programa Erasmus stručnih praksi.

- 8.8. Svaki nastavnik na početku semestra prijavi potrebu za terenskom nastavom nakon čega Veleučilište radi raspored održavanja terenske nastave vodeći računa da ne bude preklapanja te da svi studenti mogu prisustvovati nastavi. Terenska nastava se odvija diljem Hrvatske i Veleučilište ulaže znatne resurse u organiziranje terenske nastave i brine da su troškovi obavljanja terenske nastave unutar financijskih mogućnosti studenata. Veleučilište provodi stručne studije za koje je važna praktična primjenljivost stečenih znanja i vještina pa je terenska nastava za njih tim važnija. Veleučilište plaća svim studentima putne troškove terenske nastave i participira u troškovima hrane tijekom pohađanja terenske nastave.

Preporuka:

Nastaviti osiguravati potrebne financijske i druge resurse za provođenje terenske nastave kako bi se ona učinila dostupnom svim grupama studenata.

U Zagrebu, 17.12.2014.

Izveštaj sastavio i revidirao sukladno povratnim informacijama Stručnog povjerenstva:

Ninoslav Šćukanec
Institut za razvoj obrazovanja